

בחירתו של עבד אל-פתאח אל-סיסי לנשיא מצרים

אפרים קם

לא היו הפתעות בבחירות לנשיאות במצרים. היה ברור מלכתחילה שעבד אל-פתאח אל-סיסי, שר ההגנה לשעבר והאיש החזק בצמרת המצרית, יהיה הנשיא הבא. יריביו הקלו עליו את המלאכה. אויביו הגדולים של סיסי, "האחים המוסלמים", החרים ברובם את הבחירות, ובכך הותירו את הדרך פתוחה לבחירתו ברוב עצום, כשאחוז ההצבעה הנמוך יישכח מן הסתם במשך הזמן. יתר על כן, מולו התחרה רק מועמד אחד, חמדין סבאחי, שבבחירות הקודמות לנשיאות ב-2012 זכה במקום השלישי, מתוך שלושה-עשר מועמדים, כשחמישה מיליון מצרים הצביעו עבורו. סבאחי אינו אלמוני במצרים. הוא היה אחד ממנהיגי הסטודנטים בשנות ה-70, איש השמאל ופעיל נאצריסטי שנעצר פעמים רבות, וחבר פרלמנט בולט במשך עשור. הוא היה ממנהיגי מהפכת ינואר 2011 שהביאה להפלת משטר מובארכ, התנגד ל"אחים המוסלמים" ונתפס כמייצג את ערכי המהפכה.

היה ברור שאין בכוחו של סבאחי להתחרות במעמד ובפופולאריות של סיסי. הפלת משטר "האחים" בראשותו של מוחמד מורסי במחצית 2013 הציבה את סיסי כדמות החזקה והבולטת בהנהגה הצבאית שהובילה את מצרים בשנה האחרונה. האכזבה הקשה, הכעס והתסכול שהצטברו ברוב שכבות הציבור המצרי בשנת שלטונם של "האחים" חיזקו את תחושת הצורך במנהיג חזק, שיחזיר את היציבות למצרים, יילחם בטרור הפנימי וישלט חוק וסדר וביטחון אישי, ישקם את הכלכלה שהידרדרה מאז נפילת משטר מובארכ ויחזק את מעמדה האזורי והבינלאומי שנפגע. סיסי נתפס כמנהיג חזק בעיני רוב הציבור, המפלגות וכלי התקשורת, מה גם שהוא נהנה מתמיכה מלאה של חבריו להנהגה הצבאית. יש כאלה שדימו אותו למי שיוכל להיות נאצר שני, למרות שהוא עדיין רחוק ממעמדו של מנהיג מצרים והעולם הערבי בשנות ה-50 וה-60. אבל עצם הדימוי מלמד עד כמה רבים במצרים כמהים למנהיג חזק שיוביל את מצרים לדרך חדשה.

לא הכול במצרים רוצים בהנהגתו של סיסי. בראש ובראשונה, "האחים המוסלמים" רואים בו יריב ואויב, על שהדיח את מורסי, שנבחר בבחירות חופשיות על ידי רוב העם, והכריז עליהם מלחמה. אבל גם בקרב כאלה שהתנגדו לשלטון "האחים", ובכללם גורמים ליברלים, קיים חשש ניכר שסיסי יתרחק מערכי המהפכה, יבלום את התהליך הדמוקרטי שהחל בעקבותיה, יחזיר את מצרים לימי משטר מובארכ וינצל את כוחו כדי לבנות דיקטטורה צבאית. אבל הנזק שמשטר "האחים" גרם למדינה הביא לכך שהצורך לייצבה ולשקמה נתפס בעיני מצרים רבים כקודם לכל ומאפיל על הרצון לקדם את ערכי המהפכה והתהליך הדמוקרטי.

בפני סיסי יעמדו עתה שתי משימות כבדות עיקריות, הקשורות זו בזו, שכבר התנסה בהן בשנה האחרונה. האחת, היא שיקום המצב הכלכלי. מצרים סובלת ממצוקה כלכלית מובנית, ומצוקה זו גברה מאז מהפכת 2011, כשאי-היציבות פגעה במישרין בהשקעות הזרות ובהיקף התיירות. סיסי יידרש למצוא דרכים למשוך משקיעים זרים, לצמצם את האבטלה ובעיקר אבטלת צעירים, להחזיר את התיירים למצרים ולפתח את התשתיות והתעשייה. זו משימה קשה מאד, שאינה ניתנת לביצוע בפרק זמן קצר. סיסי הציג תוכנית כלכלית כללית לשיקום מצרים ודיבר על שיפור המצב בתוך שנתיים. אלא שמאז מהפכת 2011 נוסף גורם חדש למשחק הפוליטי: אם סיסי לא יצליח להראות התחלה של שיפור ממשי בפרק זמן לא ארוך, עלולים ההמונים לצאת שוב לרחובות ולדרוש את סילוקו, דווקא בשל התקוות והציפיות שעורר. הפלתו של מובארכ מלמדת, שגם כאשר הצבא תומך במשטר, אין הדבר מהווה עוד ערובה שהמשטר לא יופל.

המשימה השנייה העומדת בפני סיס, היא הצורך להתמודד עם "האחים", עם התרחבות הטרור במצרים ועם הצורך להחזיר את החוק והסדר. "האחים" נמצאים במצב קשה. הם סולקו מהשלטון, הוכרזו כארגון טרור ותנועה בלתי חוקית, ומאות מפעיליהם נהרגו בעימותים עם כוחות הביטחון. רבים ממנהיגיהם נעצרו והובאו לדין, ועל חלקם הוצא גזר דין מוות (שלא בהכרח יבוצעו). סיס כבר הבהיר בראיונות לתקשורת שהוא מתכוון להתמודד עם בעיית הקיצוניות האסלאמית, המגולמת על ידי "האחים" וקבוצות אסלאמיות אחרות, ביד קשה. הוא הדגיש שאינו מתכוון לאפשר ל"אחים" ודומיהם, ולארגוני טרור הקשורים בהם, להתארגן ולהתקיים, עקב גישתם הקיצונית, וכי החוקה אינה מרשה למפלגות דתיות להתקיים.

במצב זה, "האחים" מתלבטים לגבי דרכם בעתיד. מצד אחד, בהוצאתם מחוץ לחוק כארגון טרור סיס דחק אותם לפינה וסגר בפניהם את הדלת להשתלב בשלטון מתוך הידברות, כל עוד הם מהווים ארגון פוליטי. ספק גם אם הם מבחינתם ירצו להשתלב בשלטון, לאור תחושתם שסולקו ממנו בדרך לא לגיטימית, לאחר שרוב הציבור נתן בהם את אמונו ב-2012. מהצד האחר, רוב הציבור מאס בהם ומגבה את סיס במהלכים לדיכויים. אם יצאו למאבק אלים כולל נגד המשטר הנוכחי, העם עלול להאשים אותם כאחראים להידרדרות המצב לכדי מלחמת אזרחים. מתוך התלבטות זו, "האחים" מנהלים בינתיים עימות מוגבל עם השלטון, שעיקרו פעולות טרור נגד גורמי השלטון בסיני ובמקומות אחרים, אלא שזה אינו מוביל אותם לשום מקום.

סיס יצטרך לתת דעתו גם על יחסיו עם המעצמות. בצמרת המצרית קיים כנראה כעס על הממשל האמריקאי, על שזה לא הזדרז להעניק את מלוא גיבוי למשטר הנוכחי, בטענה שזה האחרון הדיח שלטון שנבחר בדרך דמוקרטית ובבחירות חופשיות, ובעיקר משום שהממשל השעה בתגובה חלק ממשלוח הציוד הצבאי שהובטח למצרים. כעסם של המצרים הניע אותם לנהל מגעים חריגים עם רוסיה, כאשר בסוף 2013 ותחילת 2014 ביקרו שרי ההגנה והחוץ של רוסיה בקהיר ומקביליהם המצרים קיימו ביקור גומלין במוסקבה. במקביל, פורסמו דיווחים על עסקת נשק גדולה ומשמעותית המתקמת בין שתי המדינות. בינתיים לא ניתן שום אישור רשמי לידיעות על העסקה והן דעכו, ומסתמן שהמהלך נועד במידה רבה להפגין את מורת הרוח המצרית מההתנהלות האמריקאית. כאשר סיס נבחר עתה לנשיא בדרך דמוקרטית, האפשרות היותר סבירה היא שלא תיחתם עסקת נשק גדולה בין מצרים לרוסיה, אך יתכן שיתוף פעולה צבאי מוגבל יותר ביניהן. בכל מקרה, המפתח בעניין זה הוא עד כמה הממשל האמריקאי יפעל ליישור ההדורים עם ההנהגה המצרית.

לבסוף, בחירתו של סיס היא האפשרות הרצויה ביותר לישראל. ודאי ששלטונו עדיף על שלטון "האחים", שגישתם הבסיסית לישראל עוינת, וגם מתחרהו בבחירות, סבאחי, הסתייג מישראל והביע תמיכה בחמאס. לעומתם, סיס מציג את השלום עם ישראל כנכס אסטרטגי למצרים, אינו מטיל ספק בנחיצותו והודיע במפורש שיכבד את הסכם השלום. מתוקף תפקידו בעבר כראש המודיעין וכשר ההגנה, סיס מודע ליתרונות הטמונים בתאום הצבאי עם ישראל, והביע את עניינו בתיקון הנספח הצבאי להסכם השלום, תוך הבנה עם ישראל, כך שיאפשר למצרים לחזק את שליטתה בסיני ואת יכולתה להתמודד עם התקפות הטרור והברחות הנשק בחצי-האי. סיס גם רואה בחמאס ארגון טרור הקשור ב"אחים", ויש להניח שימשיך בפעילות לחסימתן של הברחות הנשק מסיני לרצועת עזה. גישתו מבטיחה אפוא יותר הבנה ושיתוף פעולה עם ישראל בתחום הביטחוני. מבחינה זו ישראל פעלה נכון כשהתירה למצרים להציב כוחות בסיני מעבר למוסכם בהסכם השלום, וכשפעלה מול הממשל האמריקאי לצמצום החיכוכים בינו לבין ההנהגה המצרית.